

A kiszolgáltatottság csapdájában

A Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetségét régóta foglalkoztatják a termelői szerződések anomáliái. Az érdekképviselőt során időről időre napirendre került a termelők, az inputanyag-forgalmazók és a felvásárlók kapcsolatrendszere. Tavaly elnökségi ülésen tárgyalták a témát, de miután a helyzet alig, mondhatni semmit sem változott, a MOSZ két fiatal szakértője, Oláh Endre főtanácsostól és Paragi Márton tanácsostól kértünk tájékoztatást, hogy szerintük hogyan tudnának kikerülni a termelők ebből a kiszolgáltatottságukhoz vezető csapdahelyzetből.

A termeléshez szükséges anyagok és szolgáltatások hozzáférhetősége terén a rendszerváltás némi pezsgést hozott, de összességében kijelenthető, hogy a termelőknek nincs túl sok választási lehetőségük, mert nem túl erős az alkupozíciójuk. Az árukapcsolati érdekérvényesítés problémáinak egyik lényegi oka, hogy a rendszerváltáskor a termelőket nem engedték tulajdonhoz jutni az élelmiszeripari vállalkozásokban.

Csökkenő piacvédelem

Az egyenrangú partneri viszony kialakításában, a felmerült piaci problémák megoldásában a terméktanácsok létrejötte sem hozott eredményt. Sőt, például a tejválság kezelésében az a furcsa helyzet is előállt, hogy a termelők utcára vonultak a kereskedőkkel szemben, holott a kereskedel-

mi vállalkozásokkal nincs is közvetlen árukapcsolatuk. A demonstrációkkal a feldolgozó érdekeket is képviselték, miközben a nyers tejért Magyarországon jóval kevesebbet fizettek, mint a legtöbb európai országban, kezdte a helyzetértékelést **Oláh Endre**.

A kormányok jogalkotásában, de az érdekképviselői munkában is elhanyagolták ezt a területet, mert az uniós kötelezettségek és támogatások kötötték le a figyelmet. Az uniós piacvédelmet – amíg el nem kezdték leépíteni – automatikusan élvezték. Ez a védelem azonban folyamatosan csökken. A MOSZ 2016-ban tűzte szakértői munkája napirendjére a felvásárlási szerződések kritikai elemzését. Javaslatokat fogalmaztak meg, amelyeket eljuttattak a kormányhoz, a köztisztülethez, a politikai pártokhoz, valamint a

szakmai szervezetekhez. A milliárdos termelői veszteségekhez a nem korrekt üzleti kapcsolatok és az a gyakorlat is hozzájárul, hogy a vállalatok büntetlenül szegik meg a vonatkozó jogszabályokat. Ám az is tény, hogy a jogszabályok sok esetben elavultak, illetve nem életszerűek, ezért nem nyújtanak védelmet a kiszolgáltatott termelőknek. Szerencsére akadnak pozitív példák is: olyan feldolgozók is ismertek, amelyek a szerződéseikben vállalt fizetési határidőket és feltételeket betartják, mondta a főtanácsos.

Kicsi a késedelmi kamat

A probléma többrétű. A legsúlyosabbnak a fizetési feltételek és az átvételi árak meghatározása mutatkozik. A fizetési feltételeknél az a fő probléma, hogy a termelők kárára nem tartják be a jogszabály által előírt fizetési határidőket. Emellett súlyos gond, hogy a termelők nem elég erősek a törvény által a fizetési határidők betartása érdekében biztosított garanciák érvényesítéséhez, valamint hogy a jogos késedelmi kamat – melynek minimális mértéke jogszabályban meghatározott – olyan kicsi, hogy nincsen ösztönző vagy kényszerítő hatása, mondta **Paragi Márton**.

Az árakkal kapcsolatos visszaélések sokkal árnyaltabbak. A polgári törvénykönyv ugyan nem tekinti a szerződések kötelező tartalmi elemének az ár előzetes meghatározását, ám úgy rendelkezik, hogy ha a szerződés létrejött, de a felek az ellenszolgáltatás mértékét nem határozták meg egyértelműen, vagy ha ellenszolgáltatásként piaci árat kötöttek ki, a teljesítési helynek megfelelő piacon a teljesítés idején kialakult középárat kell megfizetni. Ez a megfogalmazás nem segíti a konkrét ár meghatározását, ugyanakkor nyilvánvaló, hogy

a jogalkotó szándéka a tisztességes ár garantálása volt, és nem a termelők kárára történő nyereszkesedés, tette hozzá a tanácsos.

A polgári törvénykönyv szerint – az uniós szabályozással összhangban – ágazati korlátozástól függetlenül, valamennyi gazdasági szereplőre nézve a 30 napos fizetési határidő a fő szabály, és 60 napnál hosszabb határidő kikötése tisztességtelen magatartásnak minősül, ha az ellenkezőjét nem sikerül bizonyítani. A mezőgazdasági termelők, feldolgozók és felvásárlók viszonylatában a mezőgazdasági termékek piacának szervezéséről szóló törvény a Ptk.-nál szigorúbb feltételeket határoz meg, mivel úgy rendelkezik, hogy az ellenérték kifizetése alapesetben nem haladhatja meg az áru átvételétől számított harminc napot.

Fizet is meg nem is

A késedelmes fizetés esetén járó késedelmi kamat esetében azonban ez pont fordítva van. A Ptk. szerint a kamat mértéke vállalkozások közötti szerződésben a jegybanki alapkamat nyolc százalékponttal növelt értéke lehet, ha a felek másként nem rendelkeznek. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek értékesítését szabályozó törvény azonban úgy rendelkezik, hogy legalább a jegybanki alapkamat kétszeresével növelt kamatot

A MOSZ 2016-ban tűzte szakértői munkája napirendjére a felvásárlási szerződések kritikai elemzését

→ kell megfizetni. Jól látható, hogy a Ptk. által megállapított módszertan 8,9 százalékos késedelmi kamatot tesz lehetővé, viszont a mezőgazdasági termékek késedelmes fizetése esetén a törvényi minimum jelenleg mindössze 1,8 százalék. Ez az alacsony mérték nem kényszerítő erejű, mert az alacsony jegybanki alapkamat miatt a késedelmes fizetéssel a banki hiteleknel is lényegesen olcsóbban képesek biztosítani a likviditásukat a felvásárlók, hangsúlyozta a tanácsos.

A termelők kiszolgáltatottságának csökkentését és az elmúlt években tapasztalt visszaélések, illetve a tisztességtelenség minősülő gyakorlat visszaszorítását célozza az a mezőgazdasági termelőket védő szabály, hogy az adásvételi szerződésekben szerepeltetni kell a vevő számláját terhelő, az eladót kedvezményezett-ként jelölő beszédési megbízást. Ez a jogszabályi előírás azonban csak a törvény szövegében szerepel, a szerződésben szinte sohasem. A tisztességtelen helyzet rendezésére uniós és nemzeti szinten is történtek próbálkozások, de ezek vagy erőtlenné bizonyultak, vagy elvéreztek azon, hogy az előírásokat nem tartatják be, és büntetlenül lehetett törvényt szegni.

Látatlanba szállító tejtermelők

Az egyes termékpályák kiszolgáltatottsága más és más. Az Európai Bizottság külön szabályozást hozott létre a tej- és tejtermékágazat szerződéses kapcsolatainak tisztázására. Az úgynevezett „tejcsoomag” a termelők kiszolgáltatottságának csökkentését és alkuerejének növelését célozta, és erőtlen kísérletet tett a szerződéses kapcsolatok szabályozására. Hiába írhat elő a tagállam a szerződésre vagy a szerződés elemeire vonatkozóan kötelező elemeket (pl. írásbeli szerződést kell kötni és a szerződésnek tartalmaznia kell a szállított tejért fizetendő árat), az unió olyan tág

kereteket határozott meg például az ár megállapítására vonatkozóan, hogy az azt sem garantálja, hogy a termelő legalább azt tudja, hogy melyik hónapban mennyiért értékesíti a tejet. Így, annak ellenére, hogy a szerződések tartalmilag többnyire megfelelnek a hatályos előírásoknak, egészen elképesztő gyakorlati példákkal találkozhatunk, mondta a tanácsos.

Sokféle ármeghatározási mód létezik a fix áras szerződéstől kezdve a különböző képleteken alapuló módszerekig, amelyekkel önmagukban semmiféle probléma nincs. Az viszont igencsak elgondolkodtató, hogy a tejtermelők nagy része azt sem tudja előre, hogy az adott hónapban milyen áron szállítja a tejet. Jobb eset-

ben a tárgyhoz közepén, rosszabb esetben csak a tárgyhót követő hónap közepén ismerik meg a felvásárlási árat, vagyis a tárgyhoz első napján beszállított tej esetében 45 nap is eltelhet, mire kiderül, hogy mennyiért is adta el a tejet. Ahol havi vagy negyedéves ártárgyalásokon állapodnak meg az átvételi árakról a termelők, ott a termék romlandósága miatt rendkívül kiszolgáltatott pozícióba kerülnek a kereskedőkkel, feldolgozókkal szemben. A termelők összefogások javíthatnának ezen a helyzeten, de a termelők szervezetek és termelők csoportok létrejöttének a rossz beidegződéseken túl államilag generált adminisztratív akadályai is vannak, amik gyakorlatilag ellehetetlenítik a valós érdek-

érvényesítő képességű összefogások kialakulását. Azzal, hogy a tejágazatban a számlát csak teljes havi mennyiség leszállítása után adják át, a beszállított tej egy részét 60 nappal később fizetik ki, mondta Oláh Endre.

Minek minősítselek?

A sertéságazat szerződéses kapcsolatainak rendszere különbözik a tejágazatétól. A szállítás ütemezése általában heti, és az ármegállapítás is hetente történik, így jellemzően nincsenek olyan nagy időbeli csúszások a kifizetésekben, mint a tejágazatnál. Az ármegállapítás a kisebb vágóhidakon jellemzően élsúlyra vonatkozik, vagyis az árképzés független a húsmínősítéstől, míg a nagyobb feldolgozók jel-

A MOSZ javaslatai a termelők érdekek megerősítésére

- ✓ A tej termékpályán a jelenlegi hosszú elszámolási időszak miatt a termelők későn jutnak pénzükhöz. Javasoljuk törvényben előírni, hogy a termelő kérésére a felvásárló vagy feldolgozó köteles legyen biztosítani a kéthetes elszámolás lehetőségét.
- ✓ A tejtermelők nagy hányada nem tudja előre, hogy az adott hónapban milyen áron szállítja a tejet. Javasoljuk előírni, hogy a nyers tej értékesítésekor a szerződés vagy meghatározott időszakra szóló, előre rögzített fix árat tartalmazzon, vagy csak olyan ár-meghatározási módot (árképletet) alkalmazhassanak, amely a termelő és a feldolgozó (felvásárló) megállapodásán alapszik. Amennyiben az árképlet lehetővé teszi, a feldolgozónak (felvásárlónak) a tárgyhoz első napján tájékoztatnia kell a termelőt az adott hónap átvételi áráról.
- ✓ A sertéságazatban gyakori az „alternatív árképzés”. A minősítés eredménye sok esetben vitatható, arról a termelő csak utólag értesül, így nincs lehetősége valós idejű beavatkozásra. Javasoljuk az azonnali – online – nyomon követhetőség jogszabályi és technikai feltételeinek megteremtését a termelők számára.
- ✓ A fizetési határidők betartásának kikényszerítése érdekében javasoljuk, hogy írjanak elő elrettentő erejű, a fizetési fegyelem megsértése esetén alkalmazandó büntetési tételt. A fizetési határidő betartását kiemelten kell ellenőrizni, hogy elkerülhetőek legyenek a visszásságok.
- ✓ A késedelmi kamat jelenlegi mértéke nem ösztönzi a határidőre történő teljesítést. Mezőgazdasági termékek értékesítése esetén a szerződésben kikötött késedelmi kamat minimális mértékét 10 százalékra kell emelni.
- ✓ Érvényt kell szerezni annak a hatályos jogszabályi rendelkezésnek, miszerint a termelő és a feldolgozó, illetve felvásárló közötti adásvételi szerződésnek késedelmes fizetés esetére tartalmaznia kell a fizetésre kötelezettnek a pénzforgalmi szolgáltatója részére adott, a termék ellenértékére és az az után fizetendő késedelmi kamatra vonatkozó **beszédési megbízás** teljesítésére irányuló hozzájárulását, felhatalmazó nyilatkozatát.
- ✓ A NÉBIH-nek kiemelt figyelmet kell fordítania a beszerzési ár alatti értékesítés tilalmának ellenőrzésére, mivel ennek be nem tartása befolyásolja a felvásárlási árakat.
- ✓ Az áfatörvény, a jelenlegi szabályozással ellentétben, egyértelműen meghatározza, hogy mi minősül Közösségen belüli termékértékesítésnek. Szükség van rá, hogy ilyen ügyleteknél ne a termelőt terhelje felelősség, ha az áru mégsem hagyja el az országot.

lemzően a minősítésre alapozva állapítják meg az átvételi árakat. A minősítés eredményéről azonban a termelő csak utólag értesül, nincs valós idejű visszacsatolási lehetőség. Utólag, a minősítés megismerésekor – napokkal később – a termelő már hiába vitatja annak eredményét, akkor már nem tud mit tenni. A sertéságazatban gyakori az „alternatív árképzés” is, különösen túlkínálat esetén, amikor a különböző levonásokkal (kobzás, elhullás stb.) az árképlet módosítása nélkül is lehetőség van a felvásárlási ár csökkentésére.

Mindezek mellett a feldolgozók fenntartják maguknak a jogot, hogy az árrendszert a piaci viszonyok változása alapján időről időre felülvizsgálják és módosítsák. Ez lényegében azt jelenti, hogy a szerződéses feltételek alkalmazását bizonytalanság övezi, a termelő nem tud hosszabb távon tervezni. Az elmúlt időszakban ez az ágazat szenvedte meg a leg-

jobban, hogy az állam szemet hunyt a fizetési határidők törvénytelen be nem tartása felett. A felvásárlók, a feldolgozók a törvényi előírásokat áthágva, mégis büntetlenül tolhatták ki a fizetési határidőket, és kiszolgáltatott helyzetük miatt a termelők nem voltak képesek kikényszeríteni a határidők betartását. Erre amúgy is az államnak vannak, vagyis kellene, hogy legyenek eszközei. A termelők a szerződéstől való elállási jogukkal a szűk mozgástér miatt gyakorlatilag nem tudnak élni, és ez oda vezetett, hogy a húsipari csődökben 60–70 napos kinnlevéssel ragadtak bent, mondta a főtanácsos.

Kint a gabona, bent a gabona

A gabonaféléknél, tárolhatóságuknak köszönhetően, általában nem jelentkezik olyan értékesítési kényszer, mint a tej esetében, illetve az értékesítési lehetőségek is széle-

sebb skálán mozognak. A szerződéses kapcsolatok alakulására nagy hatással volt az a néhány évvel ezelőtti gyakorlat, amikor a felvásárlók fedezeti vásárlásra kötelezték a leszerződött mennyiséget az időjárás miatt teljesíteni nem tudó termelőket. Sok termelő ekkor tanulta meg, hogy milyen különbségek vannak az egyes szerződéstípusok között. A törvény módosítását követően a felvásárlók egy része elzárkózott a szerződéses ajánlatok tételétől a betakarítás előtt, mert nem látták biztosítottnak a teljesítést, és ez zavart okozott a piacon. Az elmúlt években újra jellemzővé vált a szerződéskötés, de, mint ahogy például a Sikér Zrt. ügye is mutatja, a termelők továbbra is kiszolgáltatottak, mondta a tanácsos.

Megtévesztő gyakorlat

A fordított áfa bevezetéséig gyakori problémát jelentett a termelőknek az a megtévesztő

gyakorlat, hogy a Közösségen belüli értékesítés céljára megvett gabonaféléket végül beföldön értékesítették a kereskedők. Annak bizonyítása, hogy a termék valóban elhagyta-e az országot, az adózás rendjéről szóló törvény szerint az adózó kötelezettsége volt. Ha a termelő visszaélés áldozatává vált, mert az áru nem hagyta el Magyarországot, az adóhatóság az adóhiányt, és adott esetben az adóbírságot a termelő terhére állapította meg. A fordított áfa jelenlegi rendszere 2018. december 31-éig tartható fent, utána ez ismét probléma lesz. Ha addig nem tisztázzák egyértelműen, hogy a termelők és kereskedők szerződéses kapcsolataiban az egyes ügyletekben mik a felelősségi viszonyok, újból a vétlen termelők húzhatják a rövidebbet a törvénytörő másik fél helyett, mondta végezetül Paragi Márton.

H. GY.

Súlyos mezőgazdasági károk jellemezték a 2016-os évet

érkező viharok augusztus végén Kelet-Magyarországon vezettek lokálisan jelentős kukorica- és napraforgó termésvesztésekhez.

Az Agrár Biztosítónál a lehető legrövidebb időn belül sor került valamennyi bejelentett kárnak a kárszakértők általi felmérésére, majd az azt követő azonnali elszámolásra, ennek eredményeképp a kárkifizetésre és a mezőgazdasági termelők leggyorsabb megsegítésére.

Bárkit érhetnek ilyen jellegű, a 2016. évben bekövetkezettek károk.

Éljen most, a vegetációs periódus kezdetén az alkalommal és tájékozódjon a mezőgazdasági kultúrákat biztosító lehetőségekről, melyek kár esetén teljeskörű védelmet nyújtanak.

Kérdéseivel forduljon hozzánk bizalommal.

Agrár Biztosító - Österreichische Hagelversicherung VVaG
Baross u. 30. I.em. 10, 1088 Budapest, tel: +36 1 266 5119.
info@agrarbiztosito.hu

Agrár Biztosító **AB**
Österreichische Hagelversicherung